

SPROSTREDKOVANÉ UČENIE

Časť 1: Budúcnosť je inklúzia

Prostredie, v ktorom žijú a podnety, ktorým sú vystavené deti v chudobných rómskych osadách sú veľmi odlišné od životných podmienok a stimulov detí, ktoré vyrastajú v štandardnom prostredí rodín strednej triedy. Ich materinským jazykom je rómčina, len zriedka navštevujú materskú školu alebo predškolskú prípravu a aj preto pri nástupe na povinnú školskú dochádzku na základnej škole čelia obrovským výzvam.

Napriek snahe, námahe a množstvu času, ktorý učitelia, pedagogickí a odborní pracovníci komunitných centier vynakladajú na prípravu a vedenie vzdelávacích aktivít, podávajú deti z generačnej chudoby v škole omnoho nižší výkon ako ich rovesníci, deti zo susedstva, ktoré sa narodili v rodinách strednej triedy. Žiaci z najviac znevýhodnených a marginalizovaných skupín, ku ktorým patria Rómovia zo segregovaných osád na Slovensku nezriedka opakujú ročník alebo aj niekoľko ročníkov základnej školy a v štúdiách na stredných školách pokračujú len výnimočne.

Na vývoj dieťaťa majú vplyv nielen biologické danosti a výchova, vývoj ovplyvňuje aj najbližšie okolie, v ktorom dieťa vyrastá (hygienické podmienky, choroby, okolité prostredie a jeho znečistenie, dostupnosť a kvalita pitnej vody, dostatok a kvalita jedla, charakteristiky komunity, vzťahy a stres v rodine, v komunite, atď.). Veľmi podstatní sú aj najbližší dospelí (rodičia, príbuzní, susedia, priatelia, učitelia, zamestnanci materskej, základnej školy či komunitného centra). Nemenej dôležité je aj širšie prostredie, v ktorom dieťa vyrastá – tradície, kultúra, miestna ekonomika a dostupné pracovné miesta, infraštruktúra, ako aj vzťahy medzi obyvateľmi v obci.

Výskumy potvrdzujú, že skúsenosti, ktoré získa dieťa v najranejšom detstve a najbližšie prostredie, ktoré ho obklopuje a ovplyvňuje, sú základom pre budúcu architektúru mozgu a individuálneho zdravia

dieťaťa. Tie následne súvisia s akademickými úspechmi dieťaťa, jeho neskorším pracovným zaradením, celoživotným učením sa, správaním voči komunite, spoločnosti, a tiež je aj základom pre plnenie rodičovských úloh.

Čas, ktorý trávajú rodičia a dôležití dospelí s dieťaťom v jeho ranom detstve vo vzájomnej interakcii, a to už od jeho narodenia, je veľmi podstatný pre emocionálny, sociálny a kognitívny vývoj dieťaťa, ako aj pre rozvíjanie jeho schopnosti ovládať materinský jazyk.

Vyučovacím jazykom na väčšine základných škôl na Slovensku je slovenčina. Výnimkou sú niektoré základné školy s vyučovacím jazykom maďarským alebo rusínskym. Deti, ktoré vyrastajú v segregovaných rómskych komunitách komunikujú v rodine prevažne v rómčine. Do školy nastupujú zväčša s minimálnou znalosťou slovenského jazyka, ktorý je pre nich cudzím jazykom. Učia sa teda v jazyku, ktorý ovládajú veľmi málo alebo vôbec a aj keď sa počas vyučovania snažia, ich znalosť slovenčiny nie je dostatočná na zvládnutie učiva.

Viaceré výskumy potvrdili, že chudobní rodičia sa so svojimi deťmi rozprávajú omnoho menej v porovnaní s rodičmi zo strednej triedy, deti z prostredia generačnej chudoby v porovnaní so svojimi rovesníkmi zo strednej triedy majú obvykle slabšiu slovnú zásobu.

Výskum, ktorý v školskom roku 2015/2016 iniciovalo ETP Slovensko a realizovala ho Katedra psychológie Pedagogickej fakulty Karlovej univerzity. 52 žiakov prvého ročníka z troch rôznych rómskych osád na východnom Slovensku testovali psychológovia testovacou batériou skladajúcou sa z testov v troch oblastiach - kognitívnej, jazykovej a matematickej: „výkony (detí sú) vo všetkých subtestoch v porovnaní s majoritou výrazne slabšie“.¹ Psychologické testovanie rómskych žiakov nultého ročníka dvoch základných škôl na východnom Slovensku v roku 2013 preukázalo, že výkony šesťročných detí boli výrazne pod normou, deti zaostávali za svojimi rovesníkmi z majority v priemere o dva až tri roky.²

Učiteľom a učiteľkám základných škôl chýbajú zručnosti a spôsobilosti pre zmysluplné zapájanie všetkých detí, bez rozdielu na ich talent, nadanie, jazyk, etnicitu, vek do vyučovacieho procesu. Niektoré učiteľky, podľa kvalitatívneho výskumu z roku 2016³ viac individuálneho času trávili s deťmi, ktoré zaostávali, iné učiteľky naopak, viac individuálnej pozornosti venovali motivovaným šikovnejším žiakom. Učiteľkám, ktoré boli zapojené do vyššie uvedeného výskumu chýbali schopnosti a trpezlivosť zapájať všetky deti rovnocenne do komunikácie počas vyučovacieho procesu.

Neúspech, ktorý deti z rómskych vylúčených komunit v škole od prvého dňa zažívajú, sa môže prejavíť pocitmi menejcennosti a rezignácie na školu, na radosť z učenia sa a na záujem získavať nové poznatky. Bez pomoci zvonka sú zväčša stratené.

Naše dlhoročné skúsenosti z práce v znevýhodnených rómskych osadách svedčia o tom, že najchudobnejšie deti sú v škole neúspešné nie preto, že by mali málo talentu, motivácie alebo vôle. Ich neúspech v škole súvisí viac s nepripravenosťou, nedostatočnými schopnosťami a zručnosťami a nie zriedka aj neochotou a otvorenou alebo skrytou diskrimináciou od najbližších susedov, zodpovedných. Miestna samospráva, obec alebo mesto, v lokalitách so segregovanými osadami by mali investovať viac energie, ľudských a materiálnych zdrojov na celkové zlepšenie situácie týchto detí

¹ Kluby FIE a KK: Vliv na kognitivní, jazykové a matematické výkony. PedF UK, Katedra psychologie, Praha, str. 33

² Interné údaje ETP, súčasť projektu Feuersteinove Inštrumentálne obohacovanie

³ Kluby FIE a KK: Vliv na kognitivní, jazykové a matematické výkony. PedF UK, Katedra psychologie, Praha, str. 20-24

a ich rodín. V obciach, kde sa systematicky a dlhodobo vyhýbajú segregácii miestnych Rómov sú rómske deti v škole podstatne úspešnejšie ako v susedných obciach.

Čo môžeme urobiť, aby sme odomkli všetok nevyužitý potenciál rómskych detí? Účinným spôsobom, ako dosvedčuje vyššie uvedený výskum sa javí metóda sprostredkovaného učenia, ktorú vytvoril profesor Reuven Feuerstein so svojim tímom spolupracovníkov. Presvedčili nás o tom výsledky žiakov základných škôl z Veľkej Idy, Starej Ľubovne a Rankoviec zapojení do viacročného experimentálneho overovania Feuersteinovej metódy Inštrumentálneho obohacovania. Školské výsledky žiakov ukazujú, že Feuersteinova metóda pomáha efektívnejšie pripraviť deti z chudobných osád na náročné požiadavky základných škôl. Metóda pozitívne vplyva aj na nadobudnutie vnútornej motivácie a chuti učiť sa. Žiaci majú menšie riziko opakovania ročníka a výrazne sa zvyšuje ich šanca pokračovať po základnej škole štúdiom na strednej a vysokej škole.

Cieľom tejto správy (časti 2-6) je sprostredkovať učiteľkám a učiteľom, ktorí učia deti zo segregovaných chudobných rómskych komunit, našu skúsenosť s pedagogickými postupmi, založenými na skúsenosti sprostredkovaného učenia, ktoré pomáha deťom dosahovať vysokú úspešnosť v škole, v celoživotnom vzdelávaní a v práci.

Použité fotografie vznikli počas rokov 2017 a 2018 a sú z Komunitných centier Stará Ľubovňa, Rankovce, Veľká Ida a Luník IX, Košice, kde ETP Slovensko organizuje popoludňajšie FIE kluby pre deti vo veku 9-13 rokov.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union